

Hävd av Nedre Dalälvens älvängar – ekonomiska och ekologiska möjligheter

Projektet har lagt en god grund för en fortsatt ökning av hävd av älvängar i området.

Projektägare:	Nedre Dalälvens Intresseförening
Projektledare:	Magnus Stenmark
Kommuner:	Hela området
Dnr:	115
Jnr:	2012-5684
Projektid:	2012-08-27 – 2015-03-10

Beviljade stödmedel:	1 440 800 kr	Använda stödmedel:	1 440 800 kr
-----------------------------	--------------	---------------------------	--------------

Totalt använda resurser i projektet:	1 519 204 kr
---	--------------

”Projektet lyckades etablera, underhålla och utveckla nätverk med entreprenörer och har bidragit till en starkt ökad medvetenhet om affärsmöjligheter i samband med restaurering och hävd av älvängar.”

Magnus Stenmark, projektledare
Bengt Gyldberg, projektmedarbetare

Verksamhet enligt projektplanen

BAKGRUND

Nedre Dalälvens regelbundet översvämmade älvängar har historiskt nyttjats som slåtter- och betesmarker. Detta har numer i stort sett upphört med igenväxning av de tidigare öppna markerna som följd. Hävd av älvängarna är ett högt prioriterat område inom biosfärbetet bland annat på grund av de hävdade älvängarnas värde för den biologiska mångfalden och för områdets landskapsbild. Nyligen utförda studier har också visat, att produktionen av mygglarver är lägre på hävdade än på ohävdade översvämningsmarker.

Flera projekt och undersökningar har gjort det tydligt, att älvängarnas växtlighet är en resurs med ett flertal möjliga användningsområden, t.ex. som foder, strö, biogasjäsning, förbränning eller kompostering. Hittills har det dock visat sig svårt att få avsättning för skörden till priser som gör hävden ekonomiskt självbärande.

Ett stort antal privata och offentliga aktörer med olika slags verksamhet är på olika sätt engagerade i eller berörda av frågan om älvängarnas hävd. Många av dessa aktörer har vid olika möten uttryckt en vilja till samarbete och poängterat behovet av samordning inom området.

SYFTE

Arbetets långsiktiga syfte är att bidra till utökad hävd av älvängar och liknande områden genom att förbättra möjligheterna att få intäkter från den biomassa som kan skördas på dessa marker. I det långsiktiga syftet ingår också att främja hävd av älvängar i form av bete som ett alternativ eller komplement till slåtter.

Syftet med etapp 2, som omfattas av detta projekt, är att

- främja kontakter och informationsutbyte mellan olika aktörer,
- ta initiativ till och stödja framväxten av nätverk och samarbeten,
- bidra till att gemensamma bilder skapas av möjligheter, svårigheter, mål att sträva mot samt uppgifter att lösa,
- samla, sammanställa och tydliggöra befintlig kunskap,
- identifiera behov av ny kunskap och initiera framtagande av sådan,
- erbjuda arenor för forskning,
- planera, förankra och förbereda fortsatt arbete i kommande etapper.

Sammanfattning av svar i utvärderingen

Uppgiftslämnare: Magnus Stenmark och Bengt Gyldberg

Leader som metod

Upplever att Leader är en fantastisk landsbygdsmotor som gör skillnad i många regioner i landet. Tycker att det är positivt att det finns en stark koppling till lokala frågor, möjlighet att nätverka lokalt och regionalt, använda etablerade ingångar på LRF, länsstyrelserna, kommuner m.m. Svårigheter har varit att få gehör för naturvårdsfrågor på kommunal och regional nivå samt att de aktörer man jobbat med ofta har varit för små för att ha resurser för innovationer. Tycker att det har varit svårt att arbeta med att stimulera nytänkande i en bygd som så kraftigt reducerat antalet mjölkgårdar och djurenheter.

Leaders betydelse för projektet

Tror definitivt inte att projektet hade blivit av utan Leader.

Genomförande

Tycker att projektet lyckades etablera, underhålla och utveckla nätverk med entreprenörer. Som ett direkt resultat av projektets nätverksbyggande kommer under år 2015 hävd att återupptas i form av bete på ca 170 ha älvängar, efter genomförd restaurering. Projektet har också lagt en god grund för en fortsatt ökning av hävden inom Nedre Dalälvsområdet, bl.a. genom följande:

- Kontakter har etablerats och förstärkts mellan ett stort antal aktörer som på olika vis har eller kan få anknytning till hävd av älvängar.
- Kunskaper och erfarenheter har förmedlats genom seminarieverksamhet och studieresor och hävd av älvängar har aktualiserats som en intressant verksamhet under utveckling.
- Nedre Dalälvens intresseförening har blivit ytterligare etablerad och erkänd som en lämplig organisation för samordning av arbetet för att öka hävden av Nedre Dalälvsområdets sidvallsängar.
- Delfinansiering har säkerställts för arbetet med att ta fram en ansökan till EU Life. Om denna ansökan beviljas, vilket troligen blir klart först under år 2016, kan avsevärda resurser komma att bli tillgängliga för en omfattande satsning på restaurering av ytterligare marker, som förberedelse för efterföljande kontinuerlig hävd.

Innovation

Inom Nedre Dalälvsområdet innebär det ett nytänkande att det kan vara en företagsekonomiskt intressant verksamhet att återuppta hävd på älvängar, som under flera decennier setts som olönsamma att bruka. Upplever att nätverkskontakterna mellan olika aktörer har blivit bredare, mer aktivt och lett till nya samarbeten, främst angående restaurering och etablering av beteshävd. Beträffande slätter har dock innovativa idéer börjat få gehör först under projektets slutfas.

Samverkan och nätverkande

Nätverkskontakter som förmedlats genom projektet har lett till konkret samarbete och avtal mellan djurhållare, markägare och länsstyrelser. Därutöver har projektet givit upphov till ett stort antal kontakter med ett flertal olika aktörer och därmed lagt en god grund för samverkan i det fortsatta arbetet. Som exempel på kontakter som tagits

och utvecklats under projekttiden kan nämnas Högskolan i Gävle, Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI) och Upplandsstiftelsen.

Ökad affärsmässighet

Projektet har generellt bidragit till en mer affärsmässig syn på hävden av älvängar. Detta har främst skett genom att man från projektets sida givit stöd och råd till entreprenörer som visat intresse och förmedlat kontakter till bland annat markägare. Kunskap och inspiration har också spridits vid seminarier, andra organiserade träffar och vid informella möten. Den hävd genom bete, som Kambo Gård etablerar efter restaurering under år 2015, kommer att bedrivas enligt uttalat affärsmässiga principer.

Projektet har sått många ”frön” för att bidra till ökade affärsmässiga tjänster och produkter. En del ”frön” har såtts under projekttiden av andra aktörer, oberoende av leaderprojektet. T.ex. har ett företag, Anderas Grankvists SSMT, kommit långt i sin idé med att skörda och sönderdela älvängshö för att röta i biogaskammare. Under sommaren 2015 planerar SSMT att för egen maskin utföra tester med skörd, sönderdelning och leverans av gräs till biogasanläggning.

Långsiktighet

De aktörer projektet jobbat med främst har varit etablerade lantbrukare som fanns innan projektet och som finns kvar efteråt. Några har dock med stöd från projektet kunnat utöka sin verksamhet avsevärt inom Nedre Dalälvsområdet, främst Kambo Gård AB. Upplever att hävd av älvängar ses som en möjlighet till företagande, då de flesta lantbrukare inte längre är låsta av äldre tiders syn på marken som foderkälla för djuren. Betsdjuren ses mer och mer som redskap för ökad natur- och kulturvård där inkomsten kommer från subsidier och mervärden som kan säljas på upplevelsemarkanden.

Framtidsutsikter för projektet

Det närmaste året fortsätter 2-4 aktörer att utveckla idéer för att öka hävden av älvängar i Nedre Dalälvsområdet. Konkret handlar det om att ca 20 ha per år restaureras och ingår i långsiktig hävd av bete eller med slätter. På sikt är förhoppningen att 10-15 nya aktörer är involverade i en storskalig omställning av 200 ha/år från igenväxt slyskog till livgivande slåttad eller betad älväng. Man hoppas att Life Älväng, en Life-ansökan som skrivs nu, beviljas och kan starta det praktiska arbetet under år 2017.

Spridning

I närområdet tros uppskattningsvis 5 % av markägare, 50 % av lantbrukande företagare och 80 % av djurägande företagare känna till projektet. Projektet har själva spridit information genom NeDa:s och Leader Nedre Dalälvens nyhetsbrev, facebooksidor, egna mejlutskick och via länsstyrelsernas mejlutskick.

Attitydförändring

Upplever att attityden sakta ändras i vissa kretsar. Ambitionen har varit att öka kunskapen om hur hävd ökar mångfalden, minskar myggplågan och är bra för entreprenörlivet.

Försörjningsmöjligheter

Projektet har i hög grad bidragit till restaurering av 170 ha älväng och därefter

följande beteshävd med början under 2015. Detta väntas bidra till nya och bestående försörjningsmöjligheter för lantbruksföretag motsvarande ca 2 helårsarbeten. En ny tjänst vid NeDa har skapats som ett direkt resultat av projektet för att under 2015 arbeta med koordinering av en ansökan om Life Älväng. Flera processer har startats under projektiden, som har potential att på längre sikt bidra till ytterligare ett flertal försörjningsmöjligheter.

Koppling till andra projekt

Projektet har utgjort en viktig del av det pågående arbetet med att utveckla biosfärområdet *Älvlandskapet Nedre Dalälven*. Det har därför en nära koppling till flera andra leaderprojekt inom biosfärområdet, främst *Kommunikation om biosfärområdet* men även projekt med fokus på besöksnäringen, t.ex. *Turismsamverkan* och *Leaderleder*.

Tack vare projektets arbete har en grund lagts för en kommande ansökan till EU Life. Projektet har medverkat vid Högskolan Gävles ansökan om forskningsmedel till Biodiversa och JTI:s ansökan till Energimyndigheten. Ingen av dessa båda sistnämnda ansökningar har dock fått bifall vid de ansökningsomgångar som varit aktuella under projektiden.

Däremot har projektet bidragit till en ansökan som fått bifall från Julmyra till Energimyndigheten om investering i en småskalig biogasanläggning. Sålunda finns en koppling även till leaderprojektet *Julmyra Horse Center - framtidens hästhållning*. I dagsläget är det dock oklart om den planerade investeringen kommer att genomföras, eftersom det uppstått tekniska problem med den typ av anläggning som ansökan avsåg.

Leaderprojekt

Kan tänka sig att driva ett leaderprojekt igen, men tycker att rapporteringen borde moderniseras, via en webbsida, en app eller dylikt, som man kan ha för att registrera ideell tid, foton från besök, kalendarium m.m. Tror att samarbete med andra leaderprojekt kan underlättas genom att man synkroniseras och tvingas lösa vissa frågor tillsammans. Tycker att det borde vara lätt från nationellt håll att hitta projekt i olika leaderområden med liknande verksamheter. Dessa skulle kunna synkroniseras med varandra för att dra lärdom av och informera varandra.

Uppnådda huvudmål och delmål, kvantitativa

Nya försörjningsmöjligheter , uttryckta som helårsarbeten	2
Antal personer som fått del av nya försörjningsmöjligheter	5
Bevarade försörjningsmöjligheter , uttryckta som helårsarbeten	0,5
Antal personer som fått del av bevarade försörjningsmöjligheter	2
Övriga nystartade affärsverksamheter	3
Antal nya nätverk	3

Nya eller förstärkta varumärken:

Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven är förstärkt.

Efterlämnade fysiska resurser:

Kartdatabas över lämpliga restaureringsbara objekt. Dokumentation av älvängar och metoder att hävda älvängar. Bilder och filmer. Översikt med referenser över samhällsfördelar som kan uppnås genom hävd.

Uppnådda mål, kvalitativa

Affärsmässighet/ Entreprenöranda:	<i>Stor förbättring</i>
Exempel:	Ökad medvetenhet om affärsmöjligheter i samband med restaurering och hävd av älvängar.

Bevarande av naturvärden:	<i>Stor förbättring</i>
Exempel:	170 hektar älväng är hävdade till följd av projektet, vilket är värdefullt för bl.a. den biologiska mångfalden och landskapsbilden.

Identitet:	<i>Viss förbättring</i>
Exempel:	De hävdade älvängarna är ett karaktäristiskt inslag i Nedre Dalälven. Ger en stolthet hos entreprenörer att kunna återskapa äldre tiders öppna landskap.